

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: "Ενδιάμεση επανεξέταση της ατζέντας κοινωνικής πολιτικής"»

(COM(2003) 312 τελικό)

(2004/C 80/26)

Στις 2 Ιουνίου 2003, και σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Επιτροπή αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την ανωτέρω ανακοίνωση.

Το ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, κατήρτισε τη γνωμοδότησή του στις 25 Νοεμβρίου 2003 με βάση εισηγητική έκθεση του κ. Jahier.

Κατά τη διάρκεια της 404ης συνόδου ολομέλειας (συνεδρίαση της 10ης Δεκεμβρίου 2003), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 104 ψήφους υπέρ, 5 κατά και 9 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Εισαγωγή

1.1. Η ατζέντα ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής αποτέλεσε σημαντικό σταθμό στην οικοδόμηση μιας Ευρώπης πιο κοινωνικής με βάση τις αξίες της αλληλεγγύης και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Πράγματι, στα διάφορα κράτη μέλη τα συστήματα πρόνοιας γεννήθηκαν και αναπτύχθηκαν από ιστορικά διαφορετικούς εθνικούς πολιτισμούς, οδηγώντας σε ρυθμίσεις κοινωνικής προστασίας αρκετά διαφοροποιημένες οι οποίες, όμως, βασιζόνταν όλες στην αρχή της αλληλεγγύης. Η ατζέντα αποτέλεσε και αποτελεί θεμελιώδη κοινή βάση συγκριτικής μελέτης και κοινωνικής σύγκλισης μεταξύ των μεμονωμένων χωρών.

1.2. Η στρατηγική διά της οποίας κατέστη δυνατή η κοινή αποδοχή μιας ευρωπαϊκής κοινωνικής ατζέντας βασίζεται σε δύο θεμελιώδεις αρχές: α) στην αναγνώριση της εργασίας ως ανάγκης και ως δικαιώματος που πρέπει να προασπίζεται προκειμένου να διασφαλίζονται συνθήκες θετικής κοινωνικής ένταξης καθώς και να αξιολογείται και να στηρίζεται ο οικονομικός ανταγωνισμός στις εσωτερικές και διεθνείς αγορές· β) στην καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των ανισοτήτων, ιδίως όσων επηρεάζουν αρνητικά τις σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, τις σχέσεις μεταξύ των φύλων και ολόένα και περισσότερο τις νέες γενεές.

1.3. Η ατζέντα εντάσσεται στο πλαίσιο του ευρύτερου στρατηγικού στόχου που καθορίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας και επιδιώκει να δημιουργήσει δυναμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ της οικονομικής πολιτικής, της πολιτικής για την απασχόληση και της κοινωνικής πολιτικής προκειμένου να ενθαρρύνει πρόσφορες διαδικασίες οικονομικής και κοινωνικής προόδου στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης⁽¹⁾.

(1) Όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη, βλέπε τις πολυάριθμες γνωμοδοτήσεις που υιοθετήθηκαν από την ΕΟΚΕ, και ιδίως τη γνωμοδότηση με θέμα «Στρατηγική της Λισαβόνας και βιώσιμη ανάπτυξη», ΕΕ C 95 της 23.4.2003 και τη γνωμοδότηση για την ανακοίνωση της Επιτροπής «Η καταπολέμηση της φτώχειας μέσω της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης: προσέγγιση μέσω της εταιρικής σχέσης», ΕΕ C 221 της 17.9.2002.

1.4. Η ενδιάμεση επανεξέταση της ατζέντας αποτελεί, συνεπώς, μέρος μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής, σκοπός της οποίας είναι να την καταστήσει ένα «φύλλο πορείας» για την προαγωγή της κοινωνικής ανάπτυξης και της ανάπτυξης του ανθρώπου στα μεμονωμένα κράτη μέλη και στην Ένωση, ευνοώντας τη δημιουργία κοινών επιπέδων κοινωνικής ιθαγένειας και τον καθορισμό των πιο πρόσφορων στρατηγικών για την προαγωγή και την υλοποίησή τους.

1.5. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί κυρίως μέσω της διασφάλισης της συνέχειας των λύσεων που είχαν καθοριστεί και προωθηθεί από την ατζέντα: ανοιχτή μέθοδος συντονισμού, συνεπής νομοθεσία για τη διασφάλιση των βασικών κοινωνικών προτύπων, συμφωνίες των κοινωνικών εταίρων, κοινωνικός διάλογος για την ανάπτυξη της οργάνωσης της εργασίας με βάση την ισορροπία μεταξύ ευελιξίας και ασφάλειας, στοχοθετημένη χρήση των Διαρθρωτικών Ταμείων, προγράμματα για την υποστήριξη των καινοτόμων πολιτικών, με την ενίσχυση της αυτόνομης αρμοδιότητας των επιμέρους κρατών σε σχέση προς τις συγκεκριμένες δράσεις που πρέπει να αναληφθούν.

1.6. Η επανεξέταση αυτή είναι μια ευκαιρία για την επαλήθευση των αποτελεσμάτων που έχουν έως τώρα επιτευχθεί⁽²⁾, τη διατύπωση συστάσεων για την αποτελεσματική υλοποίηση της δεύτερης φάσης της κοινωνικής ατζέντας (2004-2005), καθώς και τη χάραξη κατευθύνσεων για την προετοιμασία της μελλοντικής συζήτησης σχετικά με την ατζέντα 2006-2010.

2. Γενικές παρατηρήσεις

2.1. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με το γενικό προσανατολισμό και τις προτάσεις της ανακοίνωσης της Επιτροπής, στο βαθμό που επεξηγούν τα βασικά στοιχεία της διαδικασίας και τα συναφή προβλήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη και επιδοκιμάζει το γεγονός ότι έχουν ήδη αρχίσει όλες σχεδόν οι δράσεις που προβλέπονται από την ατζέντα.

(2) Μια συγκεντρωτική και σφαιρική εικόνα παρέχει είτε η ανακοίνωση που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας γνωμοδότησης είτε η ανακοίνωση του Φεβρουαρίου 2003 «Πίνακας αποτελεσμάτων σχετικά με την υλοποίηση της ατζέντας κοινωνικής πολιτικής» (COM(2003) 57 τελικό).

2.2. Η παρακολούθηση της συντελεσθείσας προόδου ως προς την καταπολέμηση της φτώχειας και υπέρ της κοινωνικής ένταξης συνεχίζεται, ωστόσο, να παρακωλύεται από την έλλειψη ενημερωμένων στοιχείων σε διάφορους τομείς. Κατά την προσεχή διετία, θα πρέπει να εξασφαλισθεί καλύτερη ενημέρωση σχετικά με: νέες και καλύτερες θέσεις εργασίας· εργασιακό περιβάλλον και ασφάλεια· καταπολέμηση όλων των μορφών περιθωριοποίησης και διακριτικής μεταχείρισης· εκσυγχρονισμός και βελτίωση της κοινωνικής προστασίας· ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών· ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης της διεύρυνσης και των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2.3. Μία από τις αρχές έμπνευσης της ατζέντας κοινωνικής πολιτικής υπήρξε επίσης η ενδυνάμωση του ρόλου της κοινωνικής πολιτικής ως παραγωγικού παράγοντα: η Επιτροπή ακολουθεί τη λογική αυτή έχοντας επίγνωση «του κόστους της απουσίας κοινωνικής πολιτικής» το οποίο πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο συγκριτικής αξιολόγησης στις διάφορες χώρες.

2.4. Ένα άλλο καίριο σημείο της κοινωνικής ατζέντας είναι η διακυβέρνηση που θα πρέπει να ενισχυθεί κατά τη δεύτερη φάση, μέσω ιδίως της ενθάρρυνσης της συμμετοχής των ενδιαφερομένων και μέσω μορφών κοινής αξιολόγησης των κοινωνικών πολιτικών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δεσμευτεί να μεριμνά για την πλήρη εφαρμογή του νομοθετικού κεκτημένου στον τομέα αυτόν.

2.5. Απασχόληση

2.5.1. Τα αποτελέσματα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων των ευρωπαϊκών αγορών εργασίας αρχίζουν να γίνονται αισθητά, κυρίως σε ό,τι αφορά την υψηλότερη ένταση απασχόλησης και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και υψηλής έντασης γνώσης. Από το 1997, δημιουργήθηκαν 12 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας ενώ αυξήθηκε κατά τέσσερις μονάδες το ποσοστό απασχόλησης. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, το 2001 σημειώθηκε στην ΕΕ το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας από το 1992 (ύψους 7,4 %) (1).

2.5.2. Εντούτοις, ήδη το 2002, η ανεργία αυξήθηκε αισθητά για πρώτη φορά από το 1996: δεδομένου ότι εξακολουθούν να υπάρχουν περιφερειακές ανισότητες και μακροπρόθεσμες αδυναμίες όπως χαμηλά ποσοστά απασχόλησης στους ηλικιωμένους εργαζόμενους, ανισότητες μεταξύ των φύλων και υψηλά επίπεδα ανεργίας ιδίως όσον αφορά τους ανέργους μακράς διάρκειας και τους νέους (2), πρέπει συνεπώς να ενισχυθούν σημαντικά τα ήδη

προβλεπόμενα μέτρα (3). Εν προκειμένω η ΕΟΚΕ αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση πρωτοβουλίας με θέμα «Μέτρα για την ενίσχυση της απασχόλησης» (4).

2.6. Υγεία και ασφάλεια στην εργασία

2.6.1. Κατά τα τελευταία έτη έχουν σημειωθεί πρόοδοι όσον αφορά τη μείωση των ατυχημάτων κατά την εργασία και ο συνολικός αριθμός σοβαρών ατυχημάτων μειώθηκε κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90. Εντούτοις, τα ποσοστά ατυχημάτων κατά την εργασία παραμένουν σε υψηλά επίπεδα, γεγονός που επιβαρύνει σημαντικά την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα και καταδεικνύει τις αδυναμίες των υφιστάμενων πρακτικών στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία (5). Επιπλέον, οι ταχείες μεταβολές του κόσμου της εργασίας έχουν ως αποτέλεσμα νέα προβλήματα στον τομέα της υγείας, συμπεριλαμβανομένων μυοσκελετικών παθήσεων, ψυχοκοινωνικών παθολογιών όπως το στρες, η κατάθλιψη και το άγχος, καθώς και παθολογιών που συνδέονται στενά με την εξέλιξη της εργασίας.

2.7. Ισότητα των φύλων

2.7.1. Η σχέση απασχόλησης μεταξύ των φύλων βελτιώθηκε ελαφρώς κατά τα τελευταία έτη, χωρίς ωστόσο να μεταβληθεί ουσιαστικά η υπάρχουσα έλλειψη ισορροπίας (6). Προστίθεται επίσης η αδικαιολόγητη διαφορά σε ό,τι αφορά τις αμοιβές ανδρών και γυναικών (7), που υπολογίζεται σε 16 % λιγότερο για τις γυναίκες σε σύγκριση με τους άνδρες. Για το λόγο αυτό η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι αξίζει να εξεταστεί η υπόθεση σύστασης Ευρωπαϊκού Ιδρύματος που θα ασχολείται με το θέμα της ισότητας των φύλων, προκειμένου να ενισχυθούν οι προσπάθειες της ΕΕ προς αυτή την κατεύθυνση.

2.8. Κοινωνικός αντίκτυπος της νομοθεσίας

2.8.1. Ο κοινωνικός αντίκτυπος της νομοθεσίας αποτελεί ως επί το πλείστον νέο τομέα που δεν έχει ακόμη μελετηθεί επαρκώς. Χάρη στην κοινωνική ατζέντα άρχισε η παρακολούθηση της εφαρμογής των νομοθετικών διατάξεων και των οδηγιών της ΕΕ σε επίπεδο κρατών μελών, με αναφορά στο εργατικό δίκαιο, την ίση μεταχείριση, την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, την προστασία της υγείας και την ασφάλεια στους χώρους εργασίας.

(1) Στατιστική Υπηρεσία — ΓΔ «Απασχόληση», «Η κοινωνική κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο 2003», Σεπτέμβριος 2003.

(2) Πρέπει να υπογραμμιστεί στο σημείο αυτό ότι ακόμη και το ποσοστό απασχόλησης των μεταναστών είναι σαφώς χαμηλότερο από το μέσο όρο, όπως υπενθυμίζεται μεταξύ άλλων στη γνωμοδότηση πρωτοβουλίας της ΕΟΚΕ με θέμα «Η μετανάστευση, η ένταξη και ο ρόλος της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών», ΕΕ C 125 της 27.5.2002.

(3) Όπως έχει ήδη ζητήσει επανειλημμένως η ΕΟΚΕ. Βλέπε ιδίως τη γνωμοδότηση για τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης, ΕΕ C 208 της 3.9.2003 και τη διερευνητική γνωμοδότηση για τη στρατηγική της Λισαβόνας.

(4) Το έγγραφο είναι υπό κατάρτιση και αναφέρεται στην αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση.

(5) Βλέπε διερευνητική γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία, ΕΕ C 260 της 17.9.2001 και τη γνωμοδότηση για την κοινοτική στρατηγική για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία, ΕΕ C 241 της 7.10.2002.

(6) Βλέπε γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για την ίση μεταχείριση των ανδρών και των γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, ΕΕ C 123 της 25.4.2001.

(7) Βλέπε γνωμοδότηση πρωτοβουλίας της ΕΟΚΕ για τις μισθολογικές διακρίσεις, ΕΕ C 155 της 29.5.2001.

2.8.2. Η ΕΟΚΕ θεωρεί απαραίτητο να αξιολογηθεί ακριβέστερα ο κοινωνικός αντίκτυπος των διαφόρων νομοθετικών διατάξεων και της αποτελεσματικότητάς τους. Συγκεκριμένα, η έννοια της «κοινωνικής απόδοσης της νομοθεσίας», υπό τη μορφή συγκρίσιμων δεικτών, θα καταστήσει δυνατή την ανάληψη συγκριτικών μελετών σχετικά με τον κοινωνικό αντίκτυπο στις διάφορες χώρες, δεδομένου ότι η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει ορισμένες συνθήκες εργασίας — που δεν θα πρέπει να συγχέεται με τις αναγνωρισμένες μορφές ελαστικότητας του ωραρίου εργασίας — ζημιώνει την οικονομία της Ένωσης.

2.9. Κοινωνικοί δείκτες

2.9.1. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για το γεγονός ότι έχουν προσδιορισθεί στρατηγικές και μέσα για την παρακολούθηση των φαινομένων και για την επαλήθευση του αντίκτυπου των δράσεων που προβλέπονται από την ατζέντα. Επισημαίνει όμως ότι δεν υφίστανται ακόμη δυνατότητες αποτελεσματικής επαλήθευσης που να καθιστούν δυνατή τη σύγκριση των δεικτών τυπικής εφαρμογής (από άποψη νομοθετικής και κανονιστικής παραγωγής) και των δεικτών αποτελεσματικότητας των αναλαμβανόμενων δράσεων, (μικρότερα ποσοστά κοινωνικών προβλημάτων, δείκτες αποκλεισμού, φτώχεια, μακροχρόνια ανεργία κ.λπ.).

2.9.2. Η ΕΟΚΕ τονίζει επίσης τη σημασία που έχει η αύξηση της συμμετοχής των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων, καθώς και των διαφόρων τοπικών αρχών, όχι μόνο στην παραγωγή των δεικτών, αλλά και στην κοινή αξιολόγησή τους, όπως πρότεινε η επιτροπή κοινωνικής προστασίας.

Στη σχετική γνωμοδότησή της ⁽¹⁾, η ΕΟΚΕ διατύπωσε συγκεκριμένες συστάσεις με σκοπό όχι μόνο τη βελτίωση της αξιοπιστίας των δεικτών, αλλά και την ευκολότερη και πιο επικοινωνιακή χρησιμοποίησή τους, δίνοντας προτεραιότητα στους δείκτες που επιτρέπουν τη μέτρηση της κοινωνικής συμμετοχής και την πρόσβαση στις υπηρεσίες, και ιδίως στις υγειονομικές και κοινωνικο-υγειονομικές υπηρεσίες.

2.10. Το κόστος της απουσίας κοινωνικών πολιτικών

2.10.1. Το κοινώς αποδεκτό πλαίσιο αναφοράς για την ανάλυση του κόστους που προκαλείται από την απουσία κοινωνικών πολιτικών βασίζεται στη σχέση οικονομικής αποτελεσματικότητας/κοινωνικής αποτελεσματικότητας, η οποία εκφράζεται στην ισοτιμία της κατανομής των ευκαιριών και των πόρων ⁽²⁾.

2.10.2. Το κόστος της απουσίας κοινωνικών πολιτικών μπορεί να μετρηθεί με βάση τις ελλείψεις στον τομέα της ενημέρωσης και της κατάρτισης, τις ανισότητες ως προς την πρόσβαση στις υπηρεσίες, τις μη ισόρροπες ευκαιρίες διά βίου μάθησης, τις ανισότητες μεταξύ των φύλων, τις ελλείψεις συμμετοχής, την ακαμψία των διαδικασιών κατάρτισης και εύρεσης θέσεων απασχόλησης.

2.10.3. Συγκριτικές μελέτες μεταξύ των χωρών και μεταξύ των ποσοστών φτώχειας, πριν και μετά τις πολιτικές ανακατανομής, δείχνουν ότι το κοινωνικό όφελος είναι σημαντικό βραχυπρόθεσμα, αλλά κυρίως μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Το όφελος αυτό δεν αντικατοπτρίζεται μόνο στη μείωση του φαινομένου, αλλά κυρίως στη μείωση των κοινωνικών συγκρούσεων και ανισοτήτων που βλάπτουν την ποιότητα του οικογενειακού βίου και του κοινωνικού κεφαλαίου των εν λόγω κοινοτήτων.

2.10.4. Η ΕΟΚΕ τονίζει επίσης τη σημασία της έννοιας «απόδοση κοινωνικής πρόνοιας», δηλαδή θετικών δεικτών που μπορούν να παρακολουθούνται βάσει της σχέσης ανάμεσα στις δημόσιες δαπάνες για την κοινωνική πρόνοια, τα ποσοστά παραγωγής και ανάπτυξης και τα ποσοστά πληθωρισμού, φτώχειας, δημοσίου χρέους, και σε βασικούς κοινωνικούς δείκτες όπως το προσδόκιμο ζωής, η παιδική θνησιμότητα, η σχολική φοίτηση, τα εισοδήματα των πιο μειονεκτικών τμημάτων του πληθυσμού, τα επίπεδα εκπαίδευσης.

2.10.5. Κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ, η δράση της κοινωνικής ατζέντας πρέπει να είναι καλύτερα στοχοθετημένη και να εστιάζεται στους τομείς αυτούς ούτως ώστε οι αρχές και οι κατευθύνσεις της να λάβουν μια πιο συγκεκριμένη λειτουργία αξιολόγησης των επενδύσεων στο κοινωνικό κεφάλαιο, στην ποιότητα της εργασίας και στην κοινωνική συνοχή.

2.11. Η δεύτερη φάση της ατζέντας σε ένα μεταβληθέν οικονομικό πλαίσιο

2.11.1. Η ατζέντα κοινωνικής πολιτικής, όπως και όλο το ευρύτατο πλαίσιο των νέων στρατηγικών που υιοθετήθηκαν μετά τη Λισαβόνα, σχεδιάστηκε σε μια εποχή διαρκούς οικονομικής ανάπτυξης και βάσει της προοπτικής συνέχισης της ανάπτυξης, τόσο στο πλαίσιο των τάσεων της διεθνούς οικονομίας όσο και ως θετική συνέπεια της προοπτικής ένταξης νέων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς επίσης και ως συνέπεια της επιτυχίας των πολιτικών ανάπτυξης και μεγέθυνσης (στον κοινωνικό τομέα και τον τομέα της απασχόλησης) και των θετικών αλληλεπιδράσεών τους στη στήριξη του οικονομικού κύκλου.

2.11.2. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι η κοινωνική ατζέντα παραμένει θεμελιώδους σημασίας ακόμη και στο πλαίσιο παρατεταμένης οικονομικής κρίσης ή στασιμότητας. Ωστόσο, εκφράζει την ανησυχία της για το γεγονός ότι δεν έχει εξεταστεί εις βάθος το πλαίσιο ανάπτυξης της εφαρμογής της ατζέντας κοινωνικών πολιτικών, ότι δεν έχει τεθεί κανένα ερώτημα ως προς τις διαφορετικές επιπτώσεις, τις διαφορετικές ανάγκες και τη βιωσιμότητα, ως προς τις προοπτικές των κοινωνικών πολιτικών και της απασχόλησης σε έναν οικονομικό κύκλο που έχει βαθύτατα αλλάξει.

⁽¹⁾ Βλέπε γνωμοδότηση πρωτοβουλίας της ΕΟΚΕ, ΕΕ C 221 της 17.9.2002.

⁽²⁾ Το κόστος της απουσίας κοινωνικής πολιτικής: προς ένα οικονομικό πλαίσιο ποιοτικών οικονομικών πολιτικών και το κόστος που συνεπάγεται η απουσία τους. Έκθεση για την Γ.Δ. «Απασχόληση και Κοινωνικές Υποθέσεις», 3, 2003.

2.11.3. Είναι καθοριστικής σημασίας να συνεχιστεί η πορεία που χαράχθηκε στα πλαίσια της στρατηγικής της Λισαβόνας και να επισπευσθούν τα μέτρα που προβλέπονται στην ατζέντα κοινωνικής πολιτικής, υπό τους εξής όμως όρους:

- να μελετηθούν και να αξιολογηθούν οι αναπόφευκτες συνέπειες αυτού του αρνητικού οικονομικού κύκλου για τις μόνιμες διαρθρωτικές αδυναμίες της αγοράς εργασίας και να συνυπολογιστεί το γεγονός ότι η κατάσταση αυτή καθιστά δυσχερέστατη την επίτευξη και την παγίωση του στόχου της δημιουργίας 15 εκατομμυρίων νέων θέσεων εργασίας έως το 2010 καθώς και των διαφόρων άλλων προβλεπόμενων ποσοτικών στόχων·
- να μελετηθούν και να αξιολογηθούν οι αναπόφευκτες συνέπειες αυτού του αρνητικού οικονομικού κύκλου για τις δυνατότητες επίδρασης κατά τρόπο σημαντικό και μόνιμο, εάν δεν μεταβληθούν οι εφαρμοζόμενες πολιτικές και οι πόροι που επενδύονται από τα κράτη μέλη, στο σημερινό 9 % του ευρωπαϊκού πληθυσμού που βρίσκεται σε κατάσταση μόνιμης φτώχειας.

2.11.4. Στο πλαίσιο των τομέων δράσης που προβλέπονται από την ατζέντα, καθίσταται ωστόσο επιτακτική η ανάγκη να καθοριστεί σαφέστερα το πρόγραμμα προτεραιοτήτων, αφού ληφθούν υπόψη οι σχετικές προκλήσεις, το πολιτικό χρονοδιάγραμμα της προσεχούς διετίας και τα σημαντικά όρια των διαθέσιμων πόρων.

3. Ειδικές παρατηρήσεις

3.1. Εργασία και εισοδηματική πολιτική

3.1.1. Στο πλαίσιο της παρούσας οικονομικής κατάστασης, είναι αρκετά πιο δυσχερείς οι όροι για την επίτευξη των στόχων απασχόλησης που είχαν προβλεφθεί κατά το παρελθόν, οι οποίοι παραμένουν ωστόσο στόχοι καθοριστικής σημασίας, κυρίως σε ό,τι αφορά τα διαρθρωτικά προβλήματα που σχετίζονται με την απασχόληση των νέων και με το χαμηλό ποσοστό δραστηριοτήτων των γυναικών και των ηλικιωμένων εργαζόμενων.

3.1.2. Ιδιαίτερα σε ορισμένες χώρες κυρίως, καθίσταται μόνιμη η χρόνια δυσκολία εισόδου των νέων γενεών στον κόσμο της εργασίας. Βραχυπρόθεσμη συνέπεια του φαινομένου αυτού είναι η παράταση της εξάρτησης των νέων από τις οικογένειές τους και, μεσομακροπρόθεσμα, η συσσώρευση «αναβαλλόμενου κοινωνικού χρέους» που θα επιβαρύνει τους κρατικούς κοινωνικούς προϋπολογισμούς, οι οποίοι θα πρέπει στο μέλλον να μεριμνήσουν για την παροχή βοήθειας προς τους ηλικιωμένους που δεν θα έχουν κατορθώσει να συγκεντρώσουν επαρκή συνταξιοδοτικά εισοδήματα για να ζήσουν άνω του κατωφλίου της φτώχειας.

3.1.3. Στο πρόβλημα αυτό προστίθεται το καθοριστικό ζήτημα της αγοραστικής δύναμης των εισοδημάτων, και ιδίως των χαμηλότερων εισοδημάτων, μπροστά στις πληθωριστικές τάσεις που σημειώνονται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Για το λόγο αυτόν, είναι αναγκαίο να αναζητηθούν αποτελεσματικές λύσεις για την αντιμετώπιση της τάσης αυτής, η οποία μειώνει την αγοραστική

δύναμη των εργαζομένων και των οικογενειών, και ιδίως εκείνων με χαμηλό εισόδημα, των μονογονεϊκών οικογενειών, που ως επί το πλείστον αποτελούνται από μόνες γυναίκες με παιδιά, και αυξάνει τον αριθμό των αποκαλούμενων «φτωχών εργαζομένων», οι οποίοι, αν και εργάζονται, ζουν κάτω του ορίου της φτώχειας.

3.2. Η διεύρυνση της Ένωσης

3.2.1. Η διεύρυνση της Ένωσης και η προσχώρηση των δέκα νέων κρατών αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη ποσοτική πρόκληση που έχει να αντιμετωπίσει η Ευρώπη κατά την εξεταζόμενη περίοδο (2004-2005) καθώς και κατά την επόμενη περίοδο. Για την Ένωση, αυτή η στρατηγική προτεραιότητα προσλαμβάνει όλο και μεγαλύτερη σημασία, ιδίως όσον αφορά το ουσιαστικό ζήτημα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό της ⁽¹⁾.

3.2.2. Επιπλέον, η ευθυγράμμιση του κόστους εργασίας με τα δυτικά πρότυπα πραγματοποιήθηκε σε πολλές από τις χώρες αυτές αρκετά ταχύτερα από ό,τι αναμενόταν, κυρίως στις μεγάλες πόλεις και στους τομείς παροχής ειδικευμένων υπηρεσιών, όπου ωστόσο η ταχεία αύξηση του κόστους ζωής εκμηδένισε τα βραχυπρόθεσμα πλεονεκτήματα. Υφίστανται ακόμη έντονες διαφορές ως προς τα ποσοστά απασχόλησης σε σύγκριση με το μέσο κοινοτικό όρο καθώς και έντονη παρουσία συνταξιούχων, εργαζομένων στο γεωργικό τομέα και ομάδων σε κατάσταση φτώχειας.

3.2.3. Με μια δημογραφική δομή κατ' ουσίαν παρόμοια με εκείνη της Ευρώπης των 15, οι χώρες αυτές δεν μπορούν να προβούν σε μείωση των δημοσίων δαπανών τους και, καθώς έχουν επιλέξει ένα πλαίσιο αναπόφευκτης σύγκλισης, θα βρεθούν αντιμέτωπες με την αύξηση της εσωτερικής ζήτησης κοινωνικής πρόνοιας που θα εγγυάται και θα στηρίζει τις συντάξεις, την υγεία, την ανάληψη δραστηρίων πολιτικών καταπολέμησης των διακρίσεων και της φτώχειας καθώς και πολιτικών για την προαγωγή της απασχόλησης.

3.2.4. Προκειμένου να αποφευχθεί η απότομη εφαρμογή πολιτικών που θα είχαν ολέθριες επιπτώσεις στην Ευρώπη, η ροή των οικονομικών ενισχύσεων θα πρέπει να αυξηθεί και όχι να μειωθεί μετά την προσχώρηση. Το μείζον αυτό πρόβλημα, που ως επί το πλείστον θα αναβληθεί έως το 2005 λόγω της σημερινής πολιτικής συγκυρίας, ταυτίζεται με την ατζέντα κοινωνικής πολιτικής και με την ουσιαστική αποτελεσματικότητα και βιωσιμότητά της. Επιπλέον, είναι θεμελιώδους σημασίας να ενισχυθούν όλα τα συνοδευτικά μέτρα και τα μέτρα ελέγχου για την ορθή και πλήρη εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου.

(1) Βλέπε δεύτερη έκθεση προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή (COM(2003) 34 τελικό) και τη σχετική γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ.

3.3. Διακυβέρνηση και κοινωνική συμμετοχή

3.3.1. Η ευρωπαϊκή διακυβέρνηση βασίζεται σε πέντε σημαντικές αρχές: άνοιγμα, συμμετοχή, υπευθυνότητα, αποτελεσματικότητα και συνοχή. Από την πείρα που αποκομίστηκε προκύπτει ότι οι αρχές αυτές θα πρέπει να συμπληρωθούν με την αρχή της επικουρικότητας που αποτελεί το βασικό θεμέλιο για μια ορθή δράση διακυβέρνησης. Η διακυβέρνηση διαρθρώνεται με αναφορά προς τις μορφές συνεργασίας και συνυπευθυνότητας κάθετης και οριζόντιας φύσης που είναι σε θέση να αξιοποιούν τη συμβολή όλων των κοινωνικών και τοπικών φορέων που ενδιαφέρονται για τις οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές.

3.3.2. Για το σκοπό αυτόν, πριν από την υποβολή των νομοθετικών προτάσεων πρέπει να πραγματοποιηθεί συστηματική και ανεξάρτητη ανάλυση της προβλεπόμενης επίδρασής τους ως προς την αλληλεγγύη και της σχέσης κόστους/ωφέλειας που συνεπάγεται η εφαρμογή τους⁽¹⁾.

3.3.3. Κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ, η ανακοίνωση θα πρέπει να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην ανοιχτή μέθοδο συντονισμού που αποτέλεσε τη μεγάλη καινοτομία της Λισαβόνας και υπήρξε βεβαίως σημαντικός φορέας βελτίωσης της διακυβέρνησης στους κόλπους της ΕΕ, κυρίως δε σημαντικό μέσο που επέτρεψε την υλοποίηση καινοτομιών και δράσεων για τον πραγματικό εκσυγχρονισμό του τομέα των κοινωνικών πολιτικών και της εργασίας.

3.3.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί απαραίτητο να καταστούν σαφή και να δημοσιοποιηθούν τα στοιχεία αξιολόγησης που έχει ήδη καταρτίσει η Επιτροπή ως προς τη διαδικασία που εφαρμόστηκε κατά τα τελευταία έτη. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να αξιοποιηθεί περαιτέρω το μέσο του κοινωνικού διαλόγου, δίνοντας μεγαλύτερη προσοχή στα προγράμματα των κοινωνικών εταίρων και τηρώντας την αυτονομία τους σε ό,τι αφορά τη θέση σε εφαρμογή των προγραμμάτων εργασίας τους, και επιδιώκοντας την επέκταση αυτής της μεθόδου ενεργούς διαβούλευσης στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό τομεακών πολιτικών και κυρίως στα νέα κράτη μέλη της ΕΕ⁽²⁾.

3.3.5. Επιπλέον, η σημασία που δίδεται στο ρόλο της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών και των μη κερδοσκοπικών κοινωνικών υπηρεσιών εξακολουθεί να είναι εξαιρετικά ισχυρή και ανεπαρκής και, για το λόγο αυτόν, πρέπει να ενισχυθεί καθορίζοντας και αξιοποιώντας καλύτερα το πεδίο δημόσιας δράσης τους, έχοντας σαφώς υπόψη ότι οι φορείς αυτοί δεν είναι υποχρεωμένοι να διασφαλίσουν τα δικαιώματα (δεδομένου ότι την ευθύνη αυτή φέρουν οι αρμόδιες δημόσιες αρχές) αλλά να συμβάλλουν στην καλύτερη εξασφάλισή τους από τα επιμέρους εθνικά συστήματα κοινωνικής πρόνοιας. Πράγματι, οι μη κερδοσκοπικές κοινωνικές υπηρεσίες, όπως έχει ήδη επιβεβαιώσει η ΕΟΚΕ, μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην επίτευξη διαφό-

ρων στόχων της ατζέντας κοινωνικής πολιτικής, χάρη στην αλληλεγγύη συνεισφορά των ενώσεων, ιδρυμάτων, συνεταιρισμών και αλληλοβοηθητικών οργανώσεων⁽³⁾, στις διάφορες εθνικές και τοπικές καταστάσεις της Ενώσεως.

3.3.6. Η συμβολή των μη κερδοσκοπικών κοινωνικών υπηρεσιών στην απασχόληση και την κοινωνική πρόνοια αναγνωρίζεται και αξιοποιείται ολοένα και περισσότερο με σημαντικά αποτελέσματα ως προς την προαγωγή και την προστασία των μειονεκτούντων ατόμων, σε αντιστοιχία με τις ανάγκες στους τομείς της παιδείας, της κοινωνικής πρόνοιας, της υγειονομικής περίθαλψης, της στήριξης των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και μείωσης των κοινωνικών ανισοτήτων.

3.3.7. Οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις συμβάλλουν στην αναγνώριση και στο σαφή προσδιορισμό των κοινωνικών αναγκών που προκύπτουν κυρίως από τις πιο μειονεκτικές ομάδες του πληθυσμού· πραγματοποιούν επενδύσεις με στόχο την αποκατάσταση των πληγέντων κοινωνικών ιστών που έχουν ανάγκη από νέους θετικούς δεσμούς· κινητοποιούν την αλληλεγγύη των πολιτών και την κοινωνική συμμετοχή ως απαραίτητη προϋπόθεση για να προωθηθεί ο δημοκρατικός βίος και στις πιο μειονεκτικές περιοχές.

3.3.8. Για τους λόγους αυτούς, ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας ως παράγοντα ανάπτυξης και οι μη κερδοσκοπικοί φορείς που την ενθαρρύνουν πρέπει να αναγνωριστούν και να αξιοποιηθούν περισσότερο στο σύστημα της κοινωνικής εργασίας και της παροχής υπηρεσιών προς τα άτομα, με ιδιαίτερη αναφορά στο ευρωπαϊκό δίκαιο του ανταγωνισμού.

4. Προς μια ευρωπαϊκή κοινωνική ιθαγένεια

4.1. Η διετία 2004-2005 θα αποτελέσει κυρίως ένα στάδιο ολοκλήρωσης και εδραίωσης της διαδικασίας που ξεκίνησε το 2000. Λαμβανομένου υπόψη του μεταβληθέντος οικονομικού πλαισίου, η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί ένας σαφής και προοδευτικός προσδιορισμός των στρατηγικών αξόνων που ήδη υφίστανται στην παρούσα ατζέντα, στους οποίους όμως πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση:

- αφενός, προκειμένου να διαμορφωθούν κατευθυντήριες γραμμές για τις τομεακές πολιτικές και τις προτεραιότητες κατά την εφαρμογή της παρούσας ατζέντας·
- αφετέρου, προκειμένου να προσδιοριστεί το ήδη δρομολογημένο προπαρασκευαστικό στάδιο της νέας κοινωνικής ατζέντας 2006-2010.

(1) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση — μια Λευκή Βίβλος», ΕΕ C 125 της 27.5.2002.

(2) Βλέπε γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για την ατζέντα κοινωνικής πολιτικής 2000, ΕΕ C 14 της 16.1.2001 και γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για τον πίνακα αποτελεσμάτων σχετικά με την υλοποίηση της ατζέντας κοινωνικής πολιτικής, ΕΕ C 241 της 7.10.2002.

(3) Βλέπε γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για τον πίνακα αποτελεσμάτων σχετικά με την υλοποίηση της ατζέντας κοινωνικής πολιτικής, ΕΕ C 241 της 7.10.2002, τη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Οι ιδιωτικές μη κερδοσκοπικές κοινωνικές υπηρεσίες στο πλαίσιο των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στην Ευρώπη», ΕΕ C 311 της 7.11.2001 και τη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η κοινωνική οικονομία και η εσωτερική αγορά», ΕΕ C 117 της 26.4.2000.

4.1.1. Η ενδιάμεση επανεξέταση αποτελεί μια πολύτιμη ευκαιρία για την ενίσχυση της μετάβασης από μια κοινωνική ατζέντα που είναι ως επί το πλείστον συνάρτηση της απασχόλησης (και των κοινωνικών δράσεων για την προώθησή της σε ένα πλαίσιο διεθνούς ανταγωνισμού) σε μια μελλοντική ατζέντα στο πλαίσιο της οποίας τα ζητήματα της κοινωνικής ανάπτυξης και της συνοχής θα καταλαμβάνουν αυτόνομο χώρο και θα αλληλεξαρτώνται από άλλους τομείς πολιτικής δράσης της Ένωσης.

4.1.2. Ειδικότερα, δεδομένου ότι σήμερα κατευθυντήρια αρχή είναι η «κοινωνική συνοχή ως παραγωγικός παράγοντας» μιας Ένωσης για την οποία η αλληλέγγυα κοινωνικότητα αποτελεί την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξής της, είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί καλύτερα η σημασία του όρου «παραγωγικός», τόσο από οικονομική άποψη όσο και από άποψη προώθησης της κοινωνικής ποιότητας. Τα κοινωνικά θέματα πρέπει να εξετάζονται και να αντιμετωπίζονται όχι μόνο ως προς τις πτυχές κοινωνικής «επιδημιολογίας» (αποκλεισμός και ανισότητες) αλλά και ως προς τις θετικές και παραγωγικές χροιάς της «ιθαγένειας», δηλαδή τα εθνικά και τοπικά κοινωνικά κεφάλαια που πρέπει να αξιοποιηθούν και να πολλαπλασιαστούν.

4.1.3. Πρόκειται ειδικότερα για το πώς η κοινή ευρωπαϊκή αίσθηση του ανήκειν μπορεί να ερμηνευθεί ως ευρωπαϊκή κοινωνική ιθαγένεια, όχι ως ένα νέο νομικό καθεστώς που προκύπτει από διαδικασία αφομοίωσης των εθνικών (πολιτειακών και πολιτικών) διαφορών, αλλά, αντιθέτως, από την αξιοποίησή τους σε ένα σενάριο αυξημένης κινητικότητας των ατόμων λόγω εργασίας, εκπαίδευσης, έρευνας, παραγωγής, διάδοσης των γνώσεων. Όπως συνέβη με τα νομίσματα, κινητικότητα των πολιτικών σημαίνει κοινή υιοθέτηση ορισμένων θεμελιωδών παραμέτρων ιθαγένειας και κοινωνικότητας που να εννοούνται ως εγγύηση της «μεταβίβασης», των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε έναν ευρωπαϊκό χώρο, που θα μπορεί να ανταποκριθεί στις βασικές ανάγκες των ατόμων και συνεπώς να παράσχει μεγαλύτερες ευκαιρίες ανταλλαγών, κινητικότητας και ασφάλειας.

4.1.4. Η προοπτική ενός είδους κοινών υποδομών κοινωνικής ιθαγένειας απαιτεί ανάλογη προσπάθεια για την υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομής για την ευρωπαϊκή οικονομική ανάπτυξη. Πρόκειται για ένα φιλόδοξο σχέδιο το οποίο πρέπει να εξεταστεί σε βάθος αν είναι εφικτό και για να πραγματοποιηθεί πρέπει να καθοριστεί υπό ποιους όρους οι («ελάχιστες υποδομές») που θα είναι σε θέση να προωθήσουν την κοινωνική ιθαγένεια από επιλογές που ήδη υπάρχουν στα μεμονωμένα κράτη και που αφορούν την υγεία, την κοινωνική προστασία, την πρόνοια, την εκπαίδευση, την προστασία του περιβάλλοντος, τις οικογενειακές πολιτικές, δηλαδή τα κοινωνικά κεφάλαια των διάφορων εθνικών κοινοτήτων.

4.2. Η αύξηση του ανθρώπινου και του κοινωνικού κεφαλαίου της Ευρώπης

4.2.1. Η αύξηση του ανθρώπινου και του κοινωνικού κεφαλαίου της Ευρώπης δεν αποτελεί μόνο απαραίτητη προϋπόθεση για τη στήριξη της οικονομίας της γνώσης και συνεπώς για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας: είναι επίσης το βασικό μέσο να υποστηριχθούν αποτελεσματικά οι διαρθρωτικές μεταβολές της αγοράς εργασίας και οι νέες προοπτικές κοινωνικής ιθαγένειας και ένταξης⁽¹⁾. Ένα υψηλότερο επίπεδο ανθρώπινου και κοινωνικού

κεφαλαίου αποτελεί καθοριστικό πόρο για τη μελλοντική Ευρώπη χάρη στην πλήρη και ενεργό συμμετοχή των διαφόρων κοινωνικών φορέων.

4.2.2. Για τον σκοπό αυτόν, είναι απαραίτητο οι πολιτικές διάβιου μάθησης⁽²⁾ (Long Life Learning) να καταστούν απόλυτη προτεραιότητα όχι μόνο των ενεργών πολιτικών για τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, αλλά και των κοινωνικών πολιτικών με την ευρύτερη έννοια. Εάν στα διάφορα κράτη της ΕΕ δοθεί η δυνατότητα να επωφεληθούν από το ισοδύναμο ενός συμπληρωματικού έτους κατάρτισης, η συνολική παραγωγικότητα της ΕΕ θα αυξανόταν σίγουρα τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Σύμφωνα με την ΕΟΚΕ, η πτυχή αυτή θα πρέπει, για το λόγο αυτό, να καταστεί σαφέστερη και μόνιμη εγκάρσια προτεραιότητα της νέας φάσης εφαρμογής της κοινωνικής ατζέντας.

4.3. Ο εκσυγχρονισμός και η βελτίωση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας

4.3.1. Τα συστήματα κοινωνικής προστασίας αποτελούν ταυτόχρονα το κλειδί του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου και του παραδειγματικού χαρακτήρα του στον σημερινό κόσμο⁽³⁾. Το κεφάλαιο των συντάξεων και οι εν εξελίξει μεταβολές των διάφορων εθνικών συστημάτων, όπως το σύνθετο ζήτημα της προαγωγής της υγείας και της υγειονομικής περιθαλψής στα πλαίσια της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Ένωσης, αποτελούν τους δύο κύριους πυλώνες των ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής προστασίας οι οποίοι επιδρούν σημαντικά στο δυναμικό του κοινωνικού συστήματος, από άποψη αποτελεσματικότητας, αλληλεγγύης, ασφάλειας και ανάπτυξης.

4.3.2. Παράλληλα με τα προγράμματα εθνικής δράσης για την κοινωνική ένταξη (PAN/inclusion), η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την προοπτική να καταβληθεί σημαντική προσπάθεια εξορθολογισμού και ενίσχυσης στον τομέα του ανοικτού συντονισμού. Η προδεσμία του 2005 για τη διαδικασία και τις δράσεις που προβλέπονται για τις συντάξεις και η πρόσκληση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου προς την Επιτροπή να υποβάλει νέες προτάσεις για την εντατικοποίηση των συνεταιριστικών συναλλαγών, λ.χ. στον τομέα των υγειονομικών υπηρεσιών και της περιθαλψής των ηλικιωμένων, μπορούν να καταστούν σημαντικοί μοχλοί αυτής της στρατηγικής, για την καλύτερη αποτελεσματικότητα της ατζέντας κοινωνικής πολιτικής⁽⁴⁾.

(1) Βλέπε επίσης το ψήφισμα του Συμβουλίου Απασχόλησης, Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Καταναλωτών της 2-3ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τη σημασία του κοινωνικού και ανθρώπινου κεφαλαίου.

(2) Βλέπε γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Υπόμνημα σχετικά με τη διάβιου μάθησης», ΕΕ C 311 της 7.11.2001 και γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για την ανακοίνωση της Επιτροπής «Ορόσημα για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη εν συνεχεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισαβόνας», ΕΕ C 133 της 6.6.2003.

(3) Βλέπε γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για τις πιθανές επιλογές για τη μεταρρύθμιση των συντάξεων, ΕΕ C 221 της 17.9.2002 και τη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Υποστήριξη εθνικών στρατηγικών για ασφαλείς και βιώσιμες συντάξεις, μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης», ΕΕ C 48 της 21.2.2002.

(4) Βλέπε την ανακοίνωση της Επιτροπής: «Ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης της στρατηγικής της Λισαβόνας: Εξορθολογισμός του ανοικτού συντονισμού στον τομέα της κοινωνικής προστασίας» (COM(2003) 261 τελικό) και τη σχετική γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ που υιοθετήθηκε από τη σύνοδο ολομέλειας στις 29-30 Οκτωβρίου 2003.

4.4. Η εργασία ως προτεραιότητα για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη

4.4.1. Το ζήτημα της εργασίας αποτέλεσε ένα από τα βασικά σημεία σύγκλισης και δέσμευσης της ευρωπαϊκής κοινωνικής ατζέντας. Οι λύσεις που καθορίστηκαν αφορούν κυρίως τη δημιουργία θέσεων εργασίας στους τομείς υψηλής τεχνολογίας και υψηλής έντασης γνώσεως. Η στρατηγική αυτή πρέπει να συνοδεύεται από μια παράλληλη προσπάθεια ένταξης των φύλων, των νέων, των μειονεκτούντων ατόμων, των ενηλίκων που εγκαταλείπουν πρόωρα παραγωγικούς τομείς που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, των μεταναστών. Ειδικότερα πρέπει να αναπτυχθούν τόσο προληπτικές όσο και ενεργείς πολιτικές υπέρ της προσβάσεως των μειονεκτικών ατόμων στην εργασία.

4.4.2. Παρά την αρνητική συγκυρία, υπάρχουν οι πολιτικοί και οι πολιτιστικοί όροι για να προσδιορισθούν οι επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα για την προαγωγή καλύτερης ποιότητας εργασίας που δεν πρέπει να περιοριστεί στα ακόμη και σήμερα τεράστια προβλήματα της ασφάλειας και της προστασίας της ζωής στους χώρους εργασίας, αλλά πρέπει να επεκταθεί και στα θέματα της ποιότητας των όρων και των σχέσεων εργασίας (1).

4.4.3. Η ποιότητα της εργασίας αφορά τις στρατηγικές μεταφορές δεξιοτήτων (long life learning και learning environments), τη δύσκολη σχέση μεταξύ ευελιξίας της εργασίας και αβεβαιότητας της εργασίας (κυρίως όσον αφορά τις νέες γενιές), τις μη συγκρουόμενες και συλλογικές στρατηγικές διαχείρισης των εργασιακών διαδικασιών (υπευθυνοποίηση και καταμερισμός των στρατηγικών και των αποτελεσμάτων), τη σχέση μεταξύ εργασιακού και οικογενειακού βίου και που σε ορισμένες χώρες έχει σοβαρές επιπτώσεις στη γεννητικότητα.

4.4.4. Πρέπει τέλος να ενισχυθούν αποφασιστικά, εκ μέρους των μεμονωμένων κρατών, οι δράσεις για την περιστολή της μη δηλωμένης απασχόλησης, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τις σημερινές εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, περίπου 20 εκατομμύρια άτομα στην Ευρώπη εργάζονται παράνομα (2). Τα άτομα αυτά όχι μόνο δεν εκπληρώνουν τα καθήκοντά τους φορολογικής και κοινωνικής αλληλεγγύης, αλλά δεν συμβάλλουν ούτε στην επαρκή χρηματοδότηση της συνταξιοδότησής τους. Εν προκειμένω, η ΕΟΚΕ εκφράζει την επιδοκίμασία της για το ψήφισμα που υιοθέτησε σχετικά το Συμβούλιο «Απασχόληση, κοινωνική πολιτική, υγεία και καταναλωτές» στο οποίο επιβεβαιώνεται με έμφαση η σοβαρότητα του φαινομένου και καλούνται τα κράτη μέλη, τα ευρωπαϊκά όργανα και οι κοινωνικοί εταίροι να συμβάλλουν στην καταπολέμησή του (3).

4.5. Παρακολούθηση και συμμετοχική αξιολόγηση

4.5.1. Οι δράσεις παρακολούθησης έχουν καταδείξει ότι υφίσταται μια σειρά περιορισμών σύμφυτων με τον ευρωπαϊκό στόχο αξιολόγησης, βάσει κοινών και αξιόπιστων παραμέτρων, της κοινωνικής εξέλιξης και του αντίκτυπου της ατζέντας. Πρέπει συνεπώς να ξεπερασθούν οι σημερινές δυσκολίες που οφείλονται στην τάση απλής κατάρτισης εκθέσεων και να ευνοηθούν στρατηγικές επαλήθευσης και αξιολόγησης ως προς την επίτευξη των προβλεπόμενων αποτελεσμάτων. Η ακαταλληλότητα και η ανεπάρκεια των μέσων παρακολούθησης, που έχει επανειλημμένως επισημανθεί στα έγγραφα, δεν πρέπει συνεπώς να αποτελούν στο μέλλον εμπόδιο ή ακόμη χειρότερα ένα «φυσιολογικό» άλλοθι, αλλά θα πρέπει να αναγνωριστούν ως περιορισμοί που πρέπει να ξεπερασθούν κατά προτεραιότητα.

4.5.2. Οι δράσεις για την αντιμετώπιση αυτού του κενού γνώσης θα πρέπει να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη ενός «ευρωπαϊκού προτύπου αξιολόγησης του κοινωνικού αντίκτυπου» των κανόνων και των αντίστοιχων πολιτικών, που να βασίζεται σε «τριπολικούς» δείκτες επενδύσεων-χρηματοδότησης (input), οργανώσεων των ανταποκρίσεων (output) και αποτελεσματικότητας των δράσεων (outcome), ούτως ώστε να μπορέσουν να απεικονιστούν, με αξιόπιστους δείκτες, τα επίπεδα ευρωπαϊκής κοινωνικής ιθαγένειας που έχουν επιτευχθεί στις διάφορες χώρες.

4.5.3. Η προοπτική αυτή που ήδη βρίσκεται σε πειραματικό στάδιο με πιλοτικές δράσεις, καταδεικνύει τις δυνατές απλοποιήσεις και οικονομίες ως προς τη συλλογή στοιχείων που θα μπορέσουν να πραγματοποιηθούν χάρις στη μείωση των μεταβλητών προς παρατήρηση και στις δυνατότητες ανάγνωσης που προκύπτουν από το συνδυασμό των τριών δεικτών που ήδη αναφέρθηκαν, καθιστώντας πιο ευέλικτη και διαφανή τη σύγκριση μεταξύ χωρών. Για το λόγο αυτό θα εξασφαλιζόταν στη σημερινή στρατηγική των κοινωνικών δεικτών μεγαλύτερη ικανότητα ανάγνωσης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων, καταδεικνύοντας επίσης την «κοινωνική απόδοση» των δράσεων που εφαρμόζονται σε ευρωπαϊκή κλίμακα και στα μεμονωμένα κράτη και διευκολύνοντας μορφές συμμετοχικής αξιολόγησης των αποτελεσμάτων, χάρη στη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και των διαφόρων κοινωνικών φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της αλληλεγγύης ιθαγένειας.

5. Συμπεράσματα

5.1. Η ΕΟΚΕ επιδοκίμαζει το γεγονός ότι όλες οι δράσεις που προβλέπονται από την κοινωνική ατζέντα του 2000 έχουν ήδη ξεκινήσει και επαναλαμβάνει την πεποίθησή της ότι η συνέχιση των προβλεπόμενων γραμμών δράσεως και το μέλλον της ίδιας της κοινωνικής ατζέντας παραμένουν θεμελιώδη ακόμη και σε μια περίοδο κρίσεως ή οικονομικής στασιμότητας.

(1) Βλέπε γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Ενίσχυση της ποιότητας της κοινωνικής πολιτικής και της απασχόλησης», ΕΕ C 311 της 7.11.2001.

(2) Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει, όπως έχει ήδη επιβεβαιώσει, ότι οι μετανάστες αντιπροσωπεύουν μια κατηγορία ιδιαίτερα ευάλωτη στο φαινόμενο αυτό. Βλέπε ιδίως τη γνωμοδότηση πρωτοβουλίας της ΕΟΚΕ με θέμα «Η μετανάστευση, η ένταξη και ο ρόλος της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών», ΕΕ C 125 της 27.5.2002.

(3) Βλέπε Ψήφισμα του Συμβουλίου για τη μη δηλωμένη εργασία, στα συμπεράσματα του Συμβουλίου «Απασχόληση, κοινωνική πολιτική, υγεία και καταναλωτές» της 20ής Οκτωβρίου 2003.

5.2. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι είναι αναγκαίο να εξασφαλιστεί η χρονική συνέχεια των δράσεων, επενδύσεων και μεθόδων, εξετάζοντας σε βάθος ειδικότερα την κοινωνική επίδραση των κανόνων, των επενδύσεων στο ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο και την αξιοποίηση της κοινωνικής οικονομίας και των διαφόρων φορέων της, προκειμένου να επιτευχθούν με τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο οι στόχοι της συνοχής και της κοινωνικής ανάπτυξης που προβλέπονται από τη στρατηγική της Λισαβόνας.

5.3. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει την αναπόδραστη ανάγκη να υπάρχουν διαθέσιμα ενημερωμένα στοιχεία, που θα επιτρέψουν την απαραίτητη και συνεχή παρακολούθηση, και με την προοπτική να επισημανθούν πιο αποτελεσματικοί και καινοτόμοι τρόποι για τη συμμετοχική αξιολόγηση.

5.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί απαραίτητο να καθοριστεί ένα ακριβέστερο πλαίσιο προτεραιοτήτων για το δεύτερο στάδιο της ατζέντας που έχει ήδη ξεκινήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες του πολιτικού και οικονομικού περιβάλλοντος, το θεσμικό χρονοδιάγραμμα, τους περιορισμένους πόρους και την ιδιαίτερη δέσμευση για την ενσωμάτωση των νέων μελών της Ένωσης.

5.5. Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι πρέπει να παρασχεθεί βοήθεια στα νέα κράτη μέλη προκειμένου να λάβουν ενεργό μέρος στην εφαρμογή της στρατηγικής της Λισαβόνας και να ανταποκριθούν στη δέσμευση για την τήρηση του κοινοτικού κεκτημένου στον κοινωνικό τομέα.

5.6. Τέλος, η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι η διετία 2004-2005 θα είναι αναμφισβήτητα καθοριστική για τη δέουσα διαμόρφωση των όρων της συζήτησης σχετικά με το μέλλον των ευρωπαϊκών κοινωνικών πολιτικών και για το λόγο αυτό εκφράζει την επιδοκιμασία της για τη σύσταση εκ μέρους της Επιτροπής, μιας ομάδας μελέτης υψηλού επιπέδου στην οποία θα ανατεθεί η μελέτη του μέλλοντος της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης, όπως προβλέπεται στην ανακοίνωση. Για την προετοιμασία της δημόσιας συζήτησης που θα διεξαχθεί το φθινόπωρο του 2004 και με βάση τον σημαντικό αριθμό γνωμοδοτήσεων που έχει καταρτίσει τα χρόνια αυτά, η ΕΟΚΕ εκδηλώνει ήδη από τώρα το ενδιαφέρον της να συμμετάσχει κατά τρόπο ενεργό σε αυτή τη διαδικασία που έχει ήδη αρχίσει.

Βρυξέλλες, 10 Δεκεμβρίου 2003.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής
Επιτροπής

Roger BRIESCH